

Asia: VN/3071/2020

Arviomuistio hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä yleislainsäädännön sääntelytarpeista

Automaattisen päätöksenteon nykytila ja sääntelytarpeet

Miten arvioitte automaattiseen päätöksentekoon liittyvää tilannekuvaa ja yleisesti asiaan liittyviä sääntelytarpeita?

Arviomuistiossa automaattisella päätöksenteolla viitataan prosessiin, jossa tietojärjestelmä tekee itsenäisesti lopullisen hallintopäätöksen saamiensa tietojen perusteella (itsenäinen automaattinen päätöksenteko). Arviomuistiossa esitetty tilannekuva vaikuttaa tältä osin kattavalta ja sääntelylle on nähtävissä selkeä tarve.

Lainsäädäntöä valmisteltaessa olisi aiheellista selvästi todeta sääntelyn koskevan nimenomaan itsenäistä automaattista päätöksentekoa eikä avusteista päätöksentekoa, jossa automaatiota käytetään ihmisen tekemän päätöksenteon apuna siten, että tietojärjestelmä valmistelee päätösluonnoksen, jota virkamies täydentää ja tekee lopullisen päätöksen.

Valtakunnanvoudinvirasto toteaa vielä ulosoton osalta, ettei hallintolakia sovelleta ulosottoon, minkä vuoksi hallintolakiin otettavat säännökset eivät sinänsä ilman erityistä sääntelyä koskisi ulosottoa. Valtakunnanvoudinvirasto lausuu kuitenkin asiassa siltä osin kuin katsoo sen tarpeelliseksi.

Automaattisen päätöksenteon käyttöalan rajaus

Miten arvioitte arviomuistiossa ehdotettua käyttöalan rajaamista tilanteisiin, joissa ratkaisu on johdettavissa koneellisesti lainsäädännöstä ja tiedossa olevista yksiselitteisistä faktoista tilanteessa, jossa päätöksentekoon ei liity harkintavaltaa?

Rajaus on perusteltu hallinnon lainalaisuusperiaatteen näkökulmasta sekä hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamiseksi ja oikeusturvan varmistamiseksi.

Miten arvioitte ehdotettua lähtökohtaa, jonka mukaan automaattinen päätöksenteko voisi yleislainsäädännön nojalla perustua vain viranomaisen ennalta määrittelemiin, lainsäädännön mukaisiin päättelysääntöihin (ei esimerkiksi oppivaan tekoälyyn)?

Lähtökohta on perusteltu ennen kaikkea hallinnon lainalaisuusperiaatteen näkökulmasta. Arviomuistiossa todetulla tavalla tekoälyn poissulkevasta lähtökohdasta voisi olla mahdollista poiketa joissakin tapauksissa erityislainsäädännön perusteella, jos erityislainsäädännössä säädettäisiin riittävästä menettelyistä mm. lainalaisuusperiaatteen vaatimuksen täyttämisen varmistamiseksi.

Koneoppivaa tekoälyä voitaisiin kuitenkin hyödyntää ihmisen tekemän päätöksenteon apuna.

Hyvän hallinnon ja oikeusturvan varmistaminen

Olisiko lakiin syytä ottaa säännös, jossa korostetaan viranomaisen velvollisuutta varmistua, että automaattisen päätöksentekojärjestelmän käyttö ei vaaranna hyvän hallinnon, oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumista? Tulisiko näiden periaatteiden toteutumista varmistaa jollain muunlaisella menettelyllä?

Säännös korostaisi sanottujen velvoitteiden huomioon ottamista automaattisen päätöksentekojärjestelmän käyttöönottamisen suunnittelussa, järjestämisessä ja sitä koskevassa päätöksenteossa. Säännöstä voidaan siten pitää perusteltuna.

Tietojärjestelmäsääntely ja virkavastuun kohdentaminen

Muistiossa ehdotetaan, että virkavastuun asianmukainen toteutuminen pyrittäisiin varmistamaan kohdentamalla virkavastuu tiettyihin järjestelmän käyttöä koskeviin virkatehtäviin. Miten arvioitte ehdotuksen toimivuutta?

Vastuuasemien määrittäminen riittävän tarkasti on tärkeää virkavastuun kohdentamiseksi. Arviomuistiossa on katsottu, että laissa tulisi säätää virkavastuuta kohdentavalla tavalla erityisesti päätöksentekosääntöjen hyväksymisestä, järjestelmän testauksesta, hyväksynnästä ja vaatimuksenmukaisuuden arvioinnista sekä valvonnasta (s. 52). Edelleen muistiossa todetaan, että viranomaisen olisi osoitettava päätöksentekosääntöjen tekemiseen, järjestelmässä tehtyjen muutosten hyväksymiseen ja vaatimustenmukaisuuden arviointiin sekä järjestelmän valvontaan tarpeellinen määrä asiaan perehtyneitä virkamiehiä (s.64).

Käytännössä virkavastuun kohdentamiseen liittyvät tulkintatilanteet voivat olla mutkikkaita. Automaattinen päätöksenteko voi johtaa virheelliseen lopputulokseen myös siitä syystä, että päätöksentekosäännöt on toteutettu ohjelmakoodiksi virheellisesti tai jokin ulkoinen seikka aiheuttaa poikkeuksellisen virhetilanteen. Tietojärjestelmiä kehitetään ja ylläpidetään yhteistyönä, jossa mukana on niin virkamiehiä kuin viraston ulkopuolisia palveluntarjoajiakin. Virkamiehen virkavastuun kannalta keskeistä on, että virkaan kuuluvat tehtävät ja vastuut on etukäteen selkeästi määriteltävä ja että virkamiehellä on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa virhetilanteiden syntymiseen.

Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan järjestelmässä käytettävät päätöksentekosäännöt tulisi hyväksyä nimenomaisella päätöksellä? Millaisessa menettelyssä tai kokoonpanossa säännöt tulisi hyväksyä?

Ehdotus nimenomaisesta päätöksestä on kannatettava.

Miten arvioitte järjestelmän tai siihen tehtyjen muutosten hyväksymistä ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevaa ehdotusta?

Arviomuistiossa on perustellusti esitetty, että viranomaisen on varmistettava tarpeellisella testauksella ja muilla keinoilla, että järjestelmä täyttää tietoturvaa ja toiminnallisuutta koskevat olennaiset vaatimukset, jonka jälkeen järjestelmä hyväksytään käyttöön.

Miten arvioitte järjestelmän valvontaa koskevaa ehdotusta?

Ehdotus valvonnan järjestämisestä on kannatettava.

Tulisiko virkavastuun kohdentamiseksi ottaa käyttöön muita velvollisuuksia tai menettelyitä?

-

Viranomaisten toiminnan julkisuus ja päätöksenteon läpinäkyvyys

Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan viranomaiselle tulisi asettaa velvollisuus esittää kuvaus automaattisessa päätöksenteossa sovellettavista päätöksentekosäännöistä ja asioiden valikoitumisesta automaattisesti ratkaistavaksi? Millainen kuvauksen tulisi olla?

Arviomuistion mukaan ohjelmakoodia ei tarvitsisi julkaista, mutta sen sijaan viranomaisen tulisi julkaista kuvaus päätöksentekosäännöistä ja asioiden valikoitumisesta automaattisesti ratkaistavaksi. Valtakunnanvoudinvirastolla ei ole esitykseen huomautettavaa.

Miten arvioitte asiakirjan varmentamista koskevaa ehdotusta?

-

Tietosuoja

Tulisiko automaattiseen päätöksentekoon liittää muunlaisia suojatoimia kuin mitä arviomuistiossa ehdotetaan?

-

Miten lasten erityinen suojan tarve tulisi huomioida automaattisessa päätöksenteossa?

-

Muut sääntelytarpeet

Millä muilla tavoin hallinnon lainalaisuuden, hyvän hallinnon, oikeusturvan ja virkavastuun toteutuminen tulisi yleislainsäädännössä varmistaa?

-

Muut huomiot

Onko teillä muita huomioita arviomuistiossa käsitellyistä aiheista?

-

Toukola Juhani
Ulosottolaitos

Salmela Terhi
Valtakunnanvoudinvirasto